

Каталог **Књиге Павла Бељанског: од београдског салона до музејске збирке** објављен је поводом изложбе одржане у Спомен-збирци Павла Бељанског у Новом Саду и Народној библиотеци Србије у Београду 2024. године.

Издавач:

Спомен-збирка Павла Бељанског
Трг галерија 2
21101 Нови Сад
www.beljanskimuseum.rs

Уредница:

Мр Милана Квас

Ауторка изложбе:

Милица Орловић Чобанов

Рецензент:

Проф. др Милан Попадић

Сарадници на пројекту:

Централна библиотека Универзитета у Новом Саду
Градска библиотека у Новом Саду, Завичајна збирка

Објављивање каталога и реализацију изложбе омогућио је
Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама.

Књиге Павла Бељанског:
од београдског салона
до музејске збирке

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

САДРЖАЈ

Милана Квас

Реч уреднице / **7**

Милица Орловић Чобанов

Књиге Павла Бељанског:
од београдског салона до музејске збирке / **9**

Владислава Гордић Петковић

Императиви читања и
приватне визије вечности / **29**

Важни датуми из живота
дипломате и колекционара Павла Бељанског / **36**

Каталог Збирке књига Павла Бељанског / **40**

Реч уреднице

Изложба посвећена Збирци књига Павла Бељанског резултат је континуираног залагања нашег стручног тима да се музејске збирке систематски заштите, обраде, проуче и затим представе јавности изложбама и пратећим каталозима, који су истовремено каталози одређене збирке. Каталогизација збирки, утемељени на стручној обради и научној анализи, представљају важан допринос за разумевање уметничких, културних и друштвених прилика у српској али и европској историји 20. века.

Збирка основног фонда, са делима из колекције Павла Бељанског, презентована је као целина у оквиру два издања репрезентативних монографија, а посебне каталоге збирки до сада су добиле: Збирка ликовних уметности, Збирка знамења и Збирка грамофонских плоча. Остале збирке (докумената, реалија, фотографија, примењене уметности), у великој мери су обрађене у оквиру других студијских издања музеја. Све заједно, своје место у оквиру легата Павла Бељанског добиле су путем поклона и откупа, у процесу који је започео поклонима дипломате и његове породице, затим уметника чија су дела заступљена у колекцији и њихових породица, као и откупима Спомен-збирке. Захваљујући том процесу који и даље траје, легат данас располаже са преко 4 500 предмета.

Припрема изложбе и каталога Збирке књига Павла Бељанског представљала је комплексан подухват јер је подразумевала знања која превазилазе оквире образовања кустоса Спомен-збирке из историје уметности.

Зато је залагање руководиоца овог пројекта, Милице Орловић Чобанов, обухватило захтеван рад како у припреми каталога збирке, тако и у координирању бројних сарадника из матичне, али и других установа, нарочито из новосадских библиотека – Универзитетске и Градске – без којих припрема изложбе и обрада грађе не би биле успешне. Посебно захваљујемо Мирјани Брковић, Ивани Иконић и Блаженки Марковић на знању и труду које су поделиле са нама приликом дигитализације и обраде књига Павла Бељанског према библиотечким стандардима. Захваљујемо и Георгу Јовановићу на конзервацији књига, Дарку Милосављевићу на фотографисању целе библиотеке Павла Бељанског, дизајнерима Вељку Дамјановићу, Драгани Вилотић, Маријем Кристини Ђбаји, Марији Бркић и Александру Илићу, преводиоцу Сави Ракићу и лекторки Слободанки Дачић. Велику захвалност дугујемо књижевници Владислави Гордић Петковић која је из посебног угла осветлила лични литерарни свет Павла Бељанског, као и рецензенту Милану Попадићу на стручним саветима и подршци.

У години у којој је главни мото Међународног дана музеја „Музеји за образовање и истраживање“, ми са каталогом Збирке књига Павла Бељанског, изложбом и њеним пратећим програмима, подржавамо ову суштинску мисију музеја.

Милана Квас
управница Спомен-збирке Павла Бељанског

Julius Hart, **Geschichte der Weltliteratur und des Theaters aller Zeiten und Völker**, bd. 2, Neudamm 1896. (деталь)

Књиге Павла Бељанског: од београдског салона до музејске збирке

Збирка књига Павла Бељанског једна је од осам значајних музејских целина,¹⁾ поред збирке антологијских дела југословенске модерне уметности 20. века, по којој је Спомен-збирка Павла Бељанског и позната широј јавности. Збирку књига чини јединствен библиотечки фонд са 400 јединица које су изложене у оквиру Меморијала Павла Бељанског.

Година 1966. била је једна од кључних у раду тек отворене Спомен-збирке. Захваљујући наследницима Павла Бељанског са којима је склопљен Уговор о поклону, остварена је жеља колекционара да се из његове заоставштине издвоје намештај, слике, књиге и лични предмети, као будући експонати Меморијала Павла Бељанског који ће донекле пружити слику о животном, интимном простору у којем је он провео последње године живота.²⁾ По завршетку радова дозиданог простора, након скоро две године, а уз сагласност законских наследника (породице Исаковић, Јоксимовић и Џордески), издвојено је четрдесет и три предмета, 354 књиге и приватна архива.³⁾ Избор ових предмета, буду-

ћих експоната Меморијала Павла Бељанског, одредио је изглед јединствене целине, отворене за јавност 24. новембра 1968. године, која се у великој мери разликује од осталих изложбених сала здања Спомен-збирке.⁴⁾ Осмишљен као амбијентална целина, приватни простор колекционара постао је јавни музејски простор. На једном месту обухваћени су: намештај (салонске гарнитуре, витрине и ормани), купљен између два светска рата у Бечу, Паризу и Риму, дела из колекције старих мајстора, слика **Млади дипломата** рад Мариона Тартаље, дипломатска знамења, свечана униформа и део богате, брижљиво биране и опремљене личне библиотеке Павла Бељанског. Издвојени интимни простор имагинарног салона у коме су изложени ови експонати, место је интензивног сусрета с личношћу колекционара.

Збирка књига Павла Бељанског сведочи о личности, интелектуалном сазревању, ширини духа и укусу овог великог српског дародавца, али и времену, као и окружењу у којем је живео и радио. Познавање страних језика као и живот у европским градовима са дугом традицијом урбаног живота, омогућавали су Бељанском одличан увид у литературу која га је занимала, као и изврстан избор за његову личну библиотеку.

1) Осим Збирке основног фонда у којој се чувају уметничка дела која је поконио Павле Бељански, у Спомен-збирци постоји још осам збирки: Збирка ликовних уметности, Збирка примењене уметности, Збирка знамења, Збирка књига, Збирка реалија, Збирка грамофонских плоча, Збирка докумената и Збирка фотографија (Статут СЗПБ, бр. 779/1 од 13. 07. 2022).

2) Уговор између наследника Павла Бељанског и СЗПБ потписан је 6. 10. 1966. године у Новом Саду (бр. 482 од 7. 10. 1966).

3) *Спомен-збирка Павла Бељанског*, Јованов Јасна (ур.), СЗПБ, Нови Сад 2009, 476–477.

4) *Меморијал Павла Бељанског*, Јовановић Вера (ур.), СЗПБ, Нови Сад 1994; *Memorijal Pavla Beljanskog*, Jovanov Jasna (ur.), SZPB, Novi Sad 2013.

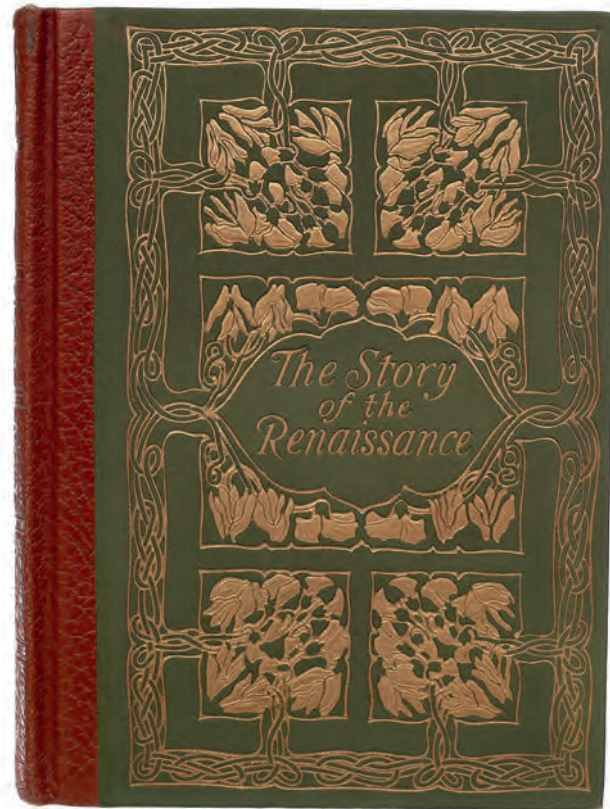
Меморијал
Павла Бељанског, 1968.

Збирка књига обухвата издања из различитих области, пре свега из правних и хуманистичких наука и лепе књижевности. Међу њима, дела из историје уметности су основа и допуна његове посвећености сакупљању уметничких дела.

Лична библиотека: од приватне до јавне збирке

Павле Бељански је изузетну културу духа и образовање започето у породици интелектуалаца, стицао, неговао и током службовања, бројних путовања, обилазака музеја и антикварница, дружења са значајним личностима из света културе и уметности. Прве прилике за набавку књига указале су се на почетку његовог школовања и дипломатске каријере с краја прве и почетком друге деценије 20. века.

Период гимназијског школовања Павла Бељанског и почетака студија права у Београду и на Сорбони утицали су на правац којим ће кренути његов будући живот.⁵⁾ Уласком у службу Министарства иностраних послова добио је прилику да упозна садржаје збирки својих колега Милана Ракића и Јована Дучића с којима се и приватно дружио. Међутим, није само то био разлог за почетак сакупљања уметничких дела и набавку покућства, већ и жеља да се након тешког губитка дома и оца изнова подигне породични углед и стекне материјална сигурност.⁶⁾ Нашао је мир у Београду у стану у Господар Јевремовој 33, у згради Првог паробродског друштва из Беча, у који се уселио са мајком и братом

William Henry Hudson, **The Story of the Renaissance**, London, Calcuta, Sydney 1924.

1922. године.⁷⁾ Бељански је управо овај дом приликом ретких долазака у Београд употпуњавао вредним комадима намештаја, уметничким делима, раритетним књигама и грамофонским плочама. Поклоњени предмети део су личне историје и огледало интимног света колекционара. Једино сведочанство о животном простору представљају архивске фотографије из 1965. године на којима запажамо ентеријер испуњен стилским намештајем и ормане препуне књига.

5) Павлов отац Светозар Бељански попут многих Пречана вођен професијом лекара пред сам крај 19. века напустио Аустроугарску и прелази у Србију. Сели се са породицом из Сремских Карловаца у Велико Градиште где је Павле Бељански рођен 1892. године, а затим и у Свилајнац.

6) Породичну кућу у Свилајнцу са великом очевом библиотеком и покућством спалили су Бугари 1915. године. То је сигурно био један од могућих разлога за формирање личне библиотеке Павла Бељанског.

7) М. Орловић Чобанов, *Od Stokholma do Beograda kroz Zbirku znamenja Spomen-zbirke Pavla Beljanskog*, SZPB, Novi Sad 2014, 14.